

20. KONYA AŞIKLAR BAYRAMI'NA KATILAN AŞIKLAR ÜZERİNDE YAPILAN SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

Yrd. Doç. Dr. Nilgün Çelebi (*)

GİRİŞ

Halkbilimin (Folklor) önde gelen konularından biri Halk Edebiyatıdır. Halk Edebiyatı destanlar, efsaneler, masallar, halk hikayeleri, halk şiirleri, halk türküleri, fıkralar, atasözleri, deyimler, tekerlemeler, bilmeceler, bulmacalar, ağıtlar, ilahiler, maniler gibi alt dallardan oluşur. (1) Halkbilimcilerin, etnologların, sosyal antropologların, halk edebiyatçılarının incelemelerine konu olan halkbilimi, toplumları tanımlama, açıklama, anlama ve yorumlama çabasında olan sosyologlara da zengin malzemeler sağlayan bir alandır. Nitekim Türkiye'de de Türk folkloru konusunda yapılmış pek çok araştırma, sosyologlarımızın Türk toplumunun geleneksel öğelerini tanımlamalarına katkıda bulunmuştur. Biz de bu araştırmada, kültürel sferimizin önemli bir ögesini oluşturduğunu düşündüğümüz aşıklar üzerinde durarak, aşıklardan hareketle geleneksel kültür sferimizin bir veçhesini biraz daha yakından tanımayı amaçlamaktayız.

Aşıklık eski Türk topluluklarından günümüze kadar gelen bir edebi tarzdır. İslâmdan önceki Türk edebiyatında halk ve saray edebiyatı ayrımlarının bulunmadığını biliyoruz. Altay Türklerinde Kam, Kırgızlarda Baksı Yakutlarda Oyun, Tonguzlarda Şaman, Oğuz Türklerinde Ozan adları verilen aşıklar(2) sosyal farklılaşmanın henüz gerçekleşmediği bütün toplumlarda olduğu gibi, eski Türk toplumlarında da bir'den fazla rolleri üzerinde toplayan kimselerdi. Kahramanlık olaylarını, savaş başarılarını, toplumun ortak duygularını sazları eşliğinde şiirleriyle dile getirirler, bu arada büyücülük ve hekimlik de yaparlardı. Aşıkların şölen, sığır, yağ gibi törenlerde yöneticilik rolünü de üstlenmeleri eski Türk toplumlarında halk

(*) Selçuk Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

(1) Ali Rıza Balaman, Gelenekler Töre ve Töreler, 1983.

(2) Hikmet Dizdaroğlu, Halk Şiirinde Türler, TDK, 1969 ve Mehdi Halıcı - Mesut Doğu Türk Halk Şiirinin Altın Kitabı 1970.

kın aşıklara verdiği statünün, yüksek bir prestije sahip olduğunu da göstermektedir.

İslâmiyeti kabul etme, yerleşik hayata geçme gibi faktörlerin sonucunda toplumdaki tabakalaşmanın keskinleşmesi, toplumun çeşitli veçhelerinde farklılaşmanın başlaması, işbölümünün incelmeye, uzmanlaşmanın belirmesiyle birlikte aşıklık, önce bir sanat dalı olarak hekimlik yöneticilik gibi fonksiyonlardan, sonra da halk sanatı olarak, toplumun tümüne hitap eden bir sanat dalı olmaktan uzaklaşır. Zaman içinde saray edebiyatının ve müziğinin yanında fakat toplumun sadece (halk) olarak adlandırılan tabakasına hitap eden bir öge olarak yaşamasını sürdürür.

Kullandıkları vezin türü ve işledikleri konular itibariyle biçim ve öz olarak saray edebiyatından ve müziğinden farklı bir yapıya sahip ürünlerle günümüze kadar yaşamasını sürdüren aşıklık geleneğinin temsilcileri, iki ayrı kümeye ayrılmaktadırlar : Birinci kümeye girenler ümmidirler, şiirlerini saz eşliğinde söylerler, hece ölçüsünü kullanırlar ve şiirlerini doğaçtan söylerler. İkinci kümeye girenler ise belirli bir öğrenimden geçmişlerdir, saz çalarlar, şiirlerini hem hece hem aruzla yazarlar. Aşık veya saz şairi de denilen bu kimselerin dışında bir de «Kalem şuarası» bulunur ki, bunlar belli bir öğrenimden geçmiştir, saz çalmayı bilmezler, aruz ve hece ölçüsünü kullanırlar. Bu araştırmada konu edilenler aşıklar (saz şairleri) olup, kalem şuarası üzerinde durulmayacaktır.

Yöneten - yönetilen tabakalarının birbirinden kesin çizgilerle ayrıldığı toplumlarda, yöneten - yönetilen tabakaları birbirinden farklı birer sosyal ve kültürel millet yaratırlar. Bu durum, Osmanlı dönemi için de geçerlidir. Osmanlıların üstelik «İmparatorluk» tarzında bir örgütlenme yapısına sahip olmaları, bir yandan merkezi hükümetin aynı soyu paylaştığı Anadolu Türklerinin kültürel sferinden büyük ölçüde farklı bir saray kültürü geliştirmesini kolaylaştırıcı bir faktör olmuş, bir yandan da birbirinden ayrı iki yapılanmanın mevcudiyeti ve devamını meşru kılarak Anadolu Türklerinin kendi sanatlarını kendi sanatçıları eliyle yıllar boyu yaşatıp sürdürmelerine imkan sağlamıştır. Halkbilimi içine giren tüm alt dalların konularını teşkil eden materyallerde olduğu gibi halk şiiri ve müziğinde de yıllarca öz ve biçim olarak aynı ölçüler içinde aynı temaların işlenmesini ve bu tarzın gelenekselleşmesini, başka kültürel sferlerle etki-eşimsizlik kolaylaştırmış, bu geleneğe yol açan diğer değişkenler varlığını sürdürdüğü sürece de aşıklık, toplum içindeki fonksiyonelliğini Cumhuriyet Türkiye'si'ne kadar muhafaza edebilmiştir.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Anadolu Türklerinin (Millet) olarak organize edilmesi çabaları içinde üzerine önemle eğilinen bir alanı, halk

kültürünün öğelerinin tesbiti ve kayda geçirilmesi çalışmaları oluşturmuştur.⁽³⁾

Öte yandan, Cumhuriyetle birlikte toplumdaki tabakalaşma sisteminde de bir değişme olmuş, saray - teba temelinde kurulmuş olan eski tabakalaşma sistemi de farklı esaslara dayalı ve daha karmaşık, daha katlı bir sosyal tabakalaşmaya dönüşmüş, izdüşümü ayrı tabakalara tekabül eden ayrı kültürel sferler oluşmaya başlamıştır. Tipik örneğini müzikte gördüğümüz bu farklılaşmada Türk halk müziği, Klasik Türk sanat müziği Türkçe sözlü Türk hafif müziği, çok sesli Türk sanat müziği, çok sesli Türk halk müziği, arabesk müzik... gibi farklı kültür sferlerinin ürünleri ya da bunların talebini karşılayan arzlar, yan yana varlıklarını sürdürür olmuşlardır. Osmanlılar döneminde birbirine rakip bile olmayan ve fakat aynı imparatorluk sınırları içinde birbirleriyle ve birbirine karışmadan, bir arada fakat farklı audience'ler için fonksiyonlarını sürdüren iki müzik/şii türünden biri olan halk şii/müziği, Cumhuriyet Türkiyesinde önce, radyolarda dinlediğimiz Türk halk müziği biçimindeki farklılaştırılmış haliyle rekabete girmiş, 1950'lerden sonra da toplumun tabakalaşmasındaki çok katlılığa bağlı olarak ortaya çıkan yeni zevklerin sahiplerinin taleplerini karşılayan yeni müzik türleriyle rekabete girmek durumunda kalmıştır. Müzikteki bu çeşitlenmenin nereye varacağını, türler arası etkileşimin nasıl bir gelişim doğrultusu izleyeceğini, ileriki kuşakların ve oluşabilecek yeni sosyal tabaka katlarının hangisinin varlığını sürdürmesini talep edeceğini, hangilerini benimsemeyeceğini şu anda kestirmek son derece güçtür.

Bu araştırmada, giderek karmaşıklaşan kültürel dünyamızın en özgün örneği olduğunu düşündüğümüz «aşıklık» uğraşısını biraz daha yakından tanımayı istedik. Halk şii ve müziğinin günümüzde yaşayan temsilcileri olan «aşıklar» kimlerdir, köy kökenli midirler, yoksa kentliler arasında da aşıklık geleneği devam etmekte midir, yaşlı mıdırlar, genç mi, öğrenimleri nedir, maddi durumları nasıldır, aşıklık uğraşısı hakkında neler düşünmektedirler... İşte bu araştırmada, sıraladığımız bu soruların cevapları aranmaktadır.

Araştırmada, aşıklar hakkında kozal açıklamalar getirmek değil, fakat aşıklar hakkında kozal açıklamalar getirebilecek başka araştırmalara ışık tutabileceği ümidiyle durum tesbiti yapmak, amaçlanmıştır. Bu nedenle, araştırmanın başında kesin hipotezler vaz edilmekten kaçınılmış onun yerine aşıklar ve aşıklık uğraşısı hakkında yukarıda belirtilen görüşler ışığında birtakım tahminlerde bulunulmuş, ve bu tahminlerin gerçek olup ol-

---

(3) Ziya Gökalp'ın tavsiyeleri özellikle dikkat çekicidir.

madığını öğrenmek üzere aşıklara kendileri ve uğraşları hakkında belirli sorular sorulmuştur. Tahminlerimiz şunlardır: Aşıklık, eskiden o'duğu gibi günümüzde de kırsal/geleneksel toplum kesitlerinde yaşayanların yö-neldikleri bir uğraştır. Sosyal hayatın giderek karmaşıklaşması süreci içinde aşıklık eskiden seslendiği «audience»i içindeki fonksiyonelliğini kaybetmekte, bunun sonunda da manevi ve maddi problemlerle karşılaşmaktadır.

Araştırma 23-30 Ekim 1985 tarihleri arasında Konya Kültür ve Turizm Derneği'nin düzenlediği Konya Aşıklar Bayramı 20. Şeref Yılı'na katılan aşıklara görüşme formu uygulanarak yürütülmüştür.⁽⁴⁾ 1985 yılında 20. yılını kutlayan Konya Aşıklar Bayramı'na katılan 60 aşıktan 50'sine uygulanan görüşmede formu, 25 sorudan oluşmuştur.

BÖLGE

Konya Aşıklar Bayramı'na katılan aşıkların doğdukları bölgelere baktığımızda, yarısından çoğunun Doğu Anadolu Bölgesi'nde doğmuş olduklarını görüyoruz: % 54. Daha sonra sırayla İç Anadolu, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu Karadeniz ve Marmara Bölgeleri yer almaktadır. Aşıkların bir tanesinin doğum yeri İran'ın Tebriz iline bağlı bir köy olup, aşık ailesiyle birlikte 1928 yılında Kars'a göçetmiştir.

Aşıklar Bayramı'nın düzenlendiği Konya ilinin İç Anadolu Bölgesi'nde bulunduğu ve Doğu Anadolu ile İç Anadolu arasındaki coğrafi mesafenin uzunluğu akla getirildiğinde, ayrıca İç Anadolu doğumlu aşıkların oranının % 18'de kaldığı dikkate alındığında, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Türkiye'nin en çok aşık yetiştiren bölgesi olduğunu ileri sürmek kolaylaşmaktadır. Tablo 1'in sergilediği dağılım aşıklığın Doğu Anadolu'da güçlü bir gelenek olarak yaşamakta olduğuna işaret etmektedir. Bu akıl yürütmemizin gerçekte çakışma gücü, Doğu Anadolu'nun diğer bölgelerden daha az bir nüfusu barındırdığını dikkate aldığımızda daha da artmaktadır.

---

(4) Sorularımızı cevaplayan sayın aşıklara, görüşme formunun uygulanmasında yardımcı olan öğrencilerim Hüreya Alan, Mustafa Yümni Can, Yaşar Demirsoy, Ramazan Güven, Mustafa Küçük, Mustafa Özumağı, Recep Recai Türedi, Ramazan Yaşar, Mehmet Yeşilkaya ve İsmail Yılmaz'a, ayrıca araştırmamın gerçekleştirilmesine katkıda bulunan Konya Kültür ve Turizm Derneği Başkanı Sayın Hasan Halıcı ve diğer yetkililere teşekkür ederim. N.Ç.

Tablo 1 — Aşıkların Doğduğu Bölgeler

BÖLGE	SAYI	YÜZDE
Doğu Anadolu	27	54
İç Anadolu	9	18
Akdeniz	6	12
Güneydoğu Anadolu	4	8
Karadeniz	2	4
Marmara	1	2
Yurtdışı	1	2
TOPLAM	50	100

Y A Ş

Konya Aşıklar Bayramı'na katılan aşıkların yaşlarına baktığımızda aşıkların çeşitli yaş guruplarına dağıldıklarını, aşıklığın gençler kadar orta ve ileri yaşlılar arasında da yaşanıldığını, yaşatıldığını görüyoruz.

Tablo 2 — Aşıkların Yaşı

Yaş gurupları	Sayı	Yüzde
10 - 25	5	10
26 - 30	13	26
31 - 35	4	8
36 - 40	6	12
41 - 45	6	12
46 - 50	3	6
51 - 55	6	12
56 - 60	6	12
61 -	1	2
TOPLAM	50	100

Bu dağılım aşıklığın sadece işsiz gençlerin kendilerine iş yaratma çabalarının ürünü olduğunu, ne sadece orta yaşlıların gündelik faaliyetlerinden arta kalan boş vakitlerini değerlendirdikleri bir hobi türü olduğunu, ne de sadece yaşlıların vakit geçirme araçlarından biri olduğunu göstermektedir. Bu tablo aşıklığın, genç - yaşlı farketmeksizin günümüzde de yaşatılan, ve sürdürülen bir gelenek olduğuna işaret etmektedir.

DOĞUM YERİ

Konya Aşıklar Bayramına gelen aşıkların doğum yerlerine baktığımızda çoğunluğunun kır kökenli olduğunu görmekteyiz. Geleneksel toplumun bir ürünü olan aşıklığın daha çok köyde doğmuş kimselerce yürülüyor olması, beklentilerimizle uyumludur :

Tablo 3 — Aşıkların Doğdukları Yerleşmeler

Yerleşme Türü	Sayı	Yüzde
Köy	30	60
İlçe	11	22
İl Merkezi	9	18
TOPLAM	50	100

Aşıkların yaş dağılımını, genç, orta yaşlı, ileri yaşlı olarak üç küme-ye ayırarak doğum yerleri ile karşılaştırdığımızda ortaya çıkan durum Tablo 4'te yer almaktadır :

Tablo 4 — Aşıkların Doğduğu Yerleşme Türü ile Yaş

Yerleşme / Yaş	10 - 25	26 - 45	46 -	Toplam
İl	1	5	3	9
İlçe	1	6	4	11
Köy	3	18	9	30
TOPLAM	5	29	16	50

Tablo 4'ten çıkarabileceğimiz ilk sonuç aşıklığın 10 - 25 yaş arası gençlerle özgülü değil, fakat orta yaş diyebileceğimiz 26 - 45 yaş grubu ile ileri yaş diyebileceğimiz 46 ve üstü yaş grubu için yaygın bir uğraş olduğudur. Tablo 4'deki rakamlar, belirtilen yaş gruplarının Türkiye nüfusu içindeki dağılımları dikkate alındığında daha da anlamlı olmaktadır. Bilindiği gibi Türkiye genç nüfus yapısına sahip olup; 25 yaşın altındakiler Türkiye nüfusunun yarısından fazlasını oluşturmakta, 25 - 45 arası ve 45 üstü yaşta olanlar toplam nüfusun yarısına ulaşmamaktadır. Bu durum, yukarıda yaptığımız tespiti daha da güçlendirmektedir. Bu durumun arkasında yatan etkenleri şöyle sıralayabiliriz :

Öncelikle, aşıklığın özü itibariyle 'ustalık' gerektiren bir faaliyet olması, tecrübenin aşıklıktaki önemliliği dikkate alındığında orta ve ileri yaşlıların çokluğu, aslında 'olması gerekenin' olmuş olduğunun bir göstergesi olarak alınabilir. Başka bir deyişle aşıklar arasında orta ve ileri

yaştakilerin gençlerden daha fazla olması, aşıklığın günümüzde de usta ve tecrübeli aşıklar tarafından yürütölmekte olduğunun işaretçisi olarak alınabilir.

Bir başka açıdan bakıldığında ise Türkiye genel nüfusu içinde yarıdan fazlayı oluşturan gençlerin, aşıklık geleneğini sürdürme konusunda pek istekli olmadıkları ve gerek orta ve ileri yaşlı aşıkların gerek genel olarak içinde yaşanılan sosyal çevrenin gençleri aşıklığa özendirmedi bozuk fonksiyonlu (dysfunctional) oldukları bir ihtimal olarak ileri sürülebilir. Tablo 4, aşıklık uğraşısına gençlerin orta ve ileri yaşlılar kadar katılmamaları olgusunun kır ya da kent kökenli olmaya bağlı olmaksızın, tüm gençler için geçerli olduğunu göstermektedir.

Kır ya da kent kökenli olma ile yaş arasında herhangi bir ilişkinin var olup olmadığını tespit amacıyla Tablo 4'teki dağılımı çeşitli açılardan yoğunlaştırarak X2 testini uyguladığımızda aşıkların genç, orta, ileri yaşlı olması ile kır veya kent kökenli olmaları arasında bir ilişkinin bulunmadığı, başka bir deyişle aşıklığın kentli gençler veya köylü yaşlılar v.s. için özel bir ilgi alanı olarak nitelendirilemeyeceği görölmüştür.

Ö Ğ R E N İ M

Konya'ya gelen aşıkların öğrenim durumuna bakıldığında, çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu dikkat çekmektedir. Lise mezunlarının dört tanesi sanat/ticaret/öğretmen liselerinde yetişmiş olup, ikisi Akdeniz, ikisi İç Anadolu, biri de Karadeniz Bölgesi'ndendir. Lise mezunlarının yaş gruplarına bakıldığında birinin genç, birinin ileri, üçünün de orta yaş grubu içinde olduğu görölmektedir.

Tablo 5 — Öğrenim Basamakları

Basamaklar	Sayı	Yüzde
Okur yazar değil	2	4
Okur yazar : Diplomasız ilkokul terk	4	8
İlkokul mezunu, ortaokul terk	31	62
Ortaokul mezunu	7	14
Lise terk	1	2
Lise mezunu	5	10
T O P L A M	50	100

BABA MESLEĞİ

Konya Aşıklar Bayramına katılan aşıkların baba mesleklerine bakıl-

dığında çoğunluğunun babalarının, kırsal yörelere özgü mesleklere sahip olduğu görülmektedir. Esnaf, - zenaatkâr şikkında yer alan mesleklerin hepsi de geleneksel olarak niteleyebileceğimiz uğraş alanlarındandır: Manifaturacılık... gibi. Oto tamir ve benzeri büyük sanayie bağlı yan ve ya tamamlayıcı küçük sanayi işyerlerinde çalışan hiç kimsenin bulunmaması aşıkların baba mesleklerinin kırsal/geleneksel yapı içinde fonksiyonel meslekler olduğunun bir diğer işaretçisidir.

Tablo 6 — Baba Mesleği

Meslekler	Sayı	Yüzde
Küçük çiftçi, rençber	41	82
Esnaf - zenaatkâr	5	10
Din adamı	2	4
Başka (Gazeteci, emekli memur)	2	4
TOPLAM	50	100

EVLİLİK

Konya Aşıklar Bayramı'na gelen aşıkların evlilik durumuna bakıldığında % 94'ünün evli olduğu görülmektedir. Aşıkların çoğunluğu (% 91'i) tek eşlidir.

Aşıkların çocuk sayılarına bakıldığında, çok çocuklu olma eğilimi gözlenmektedir.

Tablo 7 — Çocuk sayısı

Cevaplar	Sayı
Cevapsız	3
Bekar	2
Çocuksuz	2
1 Çocuk	3
2 Çocuk	4
3 Çocuk	8
4 Çocuk	8
5 Çocuk	6
6 Çocuk	6
7 Çocuk	2
8 Çocuk	5
9 Çocuk	0
10 Çocuk	1

Toplam çocuk sayısı 197

Bekar, cevapsız ve çocuksuz aşıkların dışında kalanlar dikkate alındığında kişi başına ortalama 4.5 çocuk düşmektedir ki, bu veri aşıkların geleneksel kırsal kesimin yüksek oranda çocuk sahibi olma eğilimini paylaştığını göstermektedir.

Öte yandan her ne kadar Tablo 3'te aşıkların % 40'ının il ve ilçede doğduğu yani kent kökenli olduğu belirtilmişse de, aşıkların gerek öğrenim durumları gerek baba mesleklerini gösteren Tablo 5'deki ve 6'daki dağılımlar, gerekse Tablo 17'deki çocuk sayısını gösteren dağılım, aşıkların kent doğumlu (il ve ilçe) olanlarının da kırsal yaşamın özelliklerini hala üzerinde taşıdıklarını göstermektedir. Bu durumda kent doğumlu aşıkların doğdukları il veya ilçelerin kırsal, geleneksel yaşama deseninin özelliklerine hala sahip yerleşmeler olduğu ya da aşıkların o il ve ilçelerin geleneksel yaşamın unsurlarını en çok muhafaza eden yörelerinden geldikleri tahmininde bulunulabilir.

MADDİ DURUM

Çoğunluğu evli ve çocuklu ailelere sahip olan aşıkların maddi durumları hakkında genel hatlarıyla bir bilgi edinebilmek için, kendilerine sorduğumuz sorular arasında 'oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı' ile 'toprağa sahip olup olmadıkları' soruları da yer almaktaydı. Tablo 8 ve 9'dan da görüleceği gibi aşıkların çoğunluğu kır kökenli olmalarına rağmen, toprağa sahip değildir. Yine aşıkların % 40 gibi yüksek bir oranı kiracıdır. Bu durum aşıkların, kır kökenli çoğu kişinin sadece maddi değil aynı zamanda 'dikili ağacı olma' ifadesine de yansıyan psikolojik nitelikli, güven duyma ihtiyacını karşılayan ev ve topraktan yoksun olduğunu göstermektedir.

Tablo 8 — Oturulan Ev

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Kendisine ait	29	58
Kiracı	20	40
Başka	1	2
TOPLAM	50	100

Tablo 9 — Toprağa Sahip Olma

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Toprağı olanlar	16	32
Toprağı olmayanlar	34	68
TOPLAM	50	100

Konya Aşıklar Bayramı'na gelen aşıklara sorduğumuz «Sizin asıl mesleğiniz nedir? Hayatınızı nasıl kazanıyorsunuz?» sorusu ile aşıkların gelir kaynakları konusunda bilgi sahibi olmayı, böylelikle bir yandan maddi gelirlerinin düzeyi hakkında genel bir görüş sahibi olmayı bir yandan da aşıklık dışındaki uğraşlarının yine geleneksel uğraşlar çizgisini mi izlediğini yoksa daha karmaşık toplumlara özgü faaliyetlere kayma eğilimini mi yansıttığını öğrenmek istedik. Verilen cevaplar Tablo 10'da yer almaktadır :

Tablo 10 — Aşıkların Asıl Meslekleri

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Aşık	27	54
Esnaf - sanatkâr	5	10
Çiftçi	5	10
İnşaat ustası/işçi	4	8
İşçi	3	6
Memur (emekli dahil)	3	6
Aşık - Çiftçi	1	2
Şoför - Çiftçi	1	2
Ev kadını	1	2
TOPLAM	50	100

Görüldüğü gibi aşıkların yarısından çoğu hayatını sadece aşıklıktan kazanmakta, aşıklığı sırayla esnaflık, çiftçilik, inşaat işleri, bir kuruluşta kadrolu işçilik ve memurluk izlemektedir. Çiftçilik de yapan aşıklar kendilerine ait küçük topraklarını işleyenler, esnaf - sanatkârlar ise geleneksel / kırsal yaşamla ilintili iş alanlarında çalışanlardır. Bu tablo bize aşıkların asıl mesleğinin genellikle yine aşıklık olduğunu, bunun hemen arkasından ise kırsal / geleneksel düzen ile ilgili diğer yan mesleklerin geldiğini göstermektedir. Aşıkların tuttuğumeslekler ne olursa olsun, hiç biri yüksek gelir getirebilecek niteliğe sahip değildir. Dolayısıyla bu tablo, aşıkların maddi imkanlarının sınırlı olduğunu göstermektedir. Öte yandan aşıkların çoğunluğu tıpkı aşıklık uğraşısının kendisi gibi diğer yan işlerinde de kentsel/modern uğraşlarla eklemlenme (articulation) kuramamışlardır. Bazı yorumlara göre kır - kent arasındaki müziğin eklemlenmesinin bir göstergesi olan arabesk müziğe kayamamaları misali, yine bir yoruma göre her iki yapı arasındaki eklemlenmeyi sağlayan geçiş uğraşlarına da kayamamışlardır. Bir başka deyişle aşıklar, bir yandan geleneksel aşık müziğini bir yandan da geleneksel uğraşı alanlarını kendi bireysel hayatları boyunca sürdürmektedirler.

SOSYAL GÜVENLİK

Konya Aşıklar Bayramı'na katılan aşıkların sosyal güvenliklerinin bulunup bulunmadığını öğrenmek için sorduğumuz soruya veriler cevaplar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 11 — Sosyal Güvenlik Kurumlarına Üye Olma

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Evet	14	28
Hayır	36	72
TOPLAM	05	100

Aşıkların bağlı olduğu sosyal güvenlik kurumları SSK (7), Bağ-Kur (5) ve Emekli Sandığı (2) dir. Şu anda her hangi bir sosyal güvenlik kurumuna üye olanların sigortalılık süreleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 12 — Şu Anda Sigortalı Bir İşte Çalışanların Sigortalılık Süreleri

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Cevapsız	1	7.14
0 - 5 Yıl	2	14.28
6 - 10 Yıl	4	28.57
11 - 15 Yıl	3	21.42
16 - 20 Yıl	1	7.14
21 -	3	21.42
TOPLAM	14	99.97

Şu anda olmasa bile, daha önceden sigortalı olarak çalışmış olanlar ise toplam 20 kişidir. Bu durumda bütün aşıkların 16 tanesi ne şimdi ne de önceden sigortalanmamış, 20 tanesi vaktiyle sigortalı bir işte çalışmış, 14 tanesi de şu anda sigortalı bir işte çalışmaktadır.

Önceden sigortalı bir işte çalışmış olanların toplam sigortalılık süresi ise Tablo 13'de yer almaktadır :

Tablo 13 — Önceden Sigortalı Bir İşte Çalışmış Olanların Sigortalılık Süreleri

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Cevapsız	2	10
Bir yıl ve daha az	5	25
1 - 3 Yıl	7	14
4 - 10 Yıl	4	20
10 - 12 Yıl	2	10
TOPLAM	20	100

Tablo 12 ve 13'ü birlikte ele aldığımızda emekliliği hak etmiş veya hak etme ihtimali yüksek olan aşıkların sayısının çok az olduğu ortaya çıkmaktadır. Öte yandan sigortalılık sadece düzenli bir gelir ve emeklilik imkanlarının göstergesi değil fakat aynı zamanda bunların yanında birtakım sosyal imkanların da mevcudiyetinin göstergesidir (Hastalık, izin, borç alma vs.) Yukarıdaki tablolar aşıklık uğraşına gönül vermiş kişilerin çoğunluğunun bütün bu imkanlardan yoksun olduğunu açığa çıkarmaktadır.

AŞIKLIKTAN ELDE EDİLEN GELİR

Aşıkların gerek maddi durumlarını daha yakından öğrenmek, gerek genel olarak aşıklığın günümüz Türkiye'sinde gelir getirici bir kaynak olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğini anlamak için aşıklara aşıklıktan kazandığı para konusunda ne düşündüğünü sorduk. Verilen cevaplar Tablo 14'te yer almaktadır :

Tablo 14 — Aşıktan Para Kazanma İmkânı

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Bilmiyor	1	2
Hiç para kazanılmaz	23	46
Cep harçlığına ancak yeter	18	36
Biraz kazandırır	6	12
Para kazanmak için değil, geleneğe hizmet için çalışıyor	2	4
TOPLAM	50	100

Görüldüğü gibi aşıklar, aşıklığa dayanarak düzenli/sürekli bir gelir sahibi olma ve böylece kendilerinin ve ailelerinin yaşama imkanlarını geliştirme şansından yoksundur. Yine bu tablo aşıkların aşıklığı getireceği imkanlardan değil ama, aşıklık uğraşısına ilgi duyduklarından dolayı sürdürdüklerini göstermektedir. Tablo 10'da yer alan ve tek para kazanma yolu olarak aşıklığa işaret eden 27 aşık, Tablo 14'teki dağılım ışığında değerlendirildiğinde, aşıklıktan maksimum (Biraz) kazanmaktadır. ('Biraz' kazandığını söyleyen aşık sayısı 6'dır). Bu ise, geriye kalan ve tek gelir kaynağının aşıklık olduğunu söyleyen 21 aşığın, aşıklıktan elde ettiği gelirin ya 'cep harçlığına ancak yettiğini' ya da bu 21 aşığın hayatlarını çok güç şartlar altında geçirdiklerini açığa çıkarmaktadır.

Öte yandan Tablo 14'teki soruyu sorarken öğrenmeyi amaçladığımız ikinci nokta olan aşıklığın günümüz Türkiye'sinde gelir getirici bir kaynak

olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği konusu da Tablo 14'ün ışığında aydınlanmış olup, aşıklığın tek başına gelir getirici bir meslek olarak fonksiyonel olmadığı anlaşılmıştır.

Aşıklığın getirdiği kazanç ile aşıkların doğduğu bölgeyi karşılaştırdığımızda ortaya çıkan dağılım Tablo 15'te yer almaktadır :

Tablo 15 — Doğduğu Bölge ile Kazanç I

Kazanç Bölge	Bilmi-yor	Hiç Kazan-mıyor	Cep Harç-lığını Çı-karıyor	Biraz Kaza-mıyor	Bütün Kazancı Aşık-lıktan	TOPLAM
D. Anadolu	—	10	13	3	1	27
İç Anadolu	—	7	2	—	—	9
Akdeniz	1	2	2	1	—	6
G. Doğ. Anad.	—	3	1	—	—	4
Karadeniz	—	2	—	—	—	2
Marmara	—	—	—	—	1	1
Yurtdışı	—	—	—	—	1	1
TOPLAM	1	24	18	4	3	50

Görüldüğü üzere aşıklığın herhangi bir maddi imkan sağlamadığını belirtenler genellikle Doğu Anadolu Bölgesi dışındaki bölgelere mensup tur. Akdeniz Bölgesi'nden gelen aşıklar yarı yarıya dağılırken, Marmara'dan gelen tek aşık bütün kazancının aşıklık ve aşıklıkla ilintili alanlardan olduğunu belirtmiştir. Doğu Anadolu'dan gelenlerin ise yarıdan fazlası (% 63) çeşitli derecelerde olmakla beraber aşıklıktan az ya da çok bir gelir elde edebilmektedirler. (Yurtdışı doğumlu aşık küçük yaşta Kars'a göçmüş ve orada uzun yıllar yaşamıştır).

Tablo 15'teki dağılımı yoğunlaştırarak test ettiğimizde ise Bölge ve Kazanç değişkenleri arasındaki ilişkinin .05 SD'de anlamlı olduğu bulunmuştur :

Tablo 16 — Doğduğu Bölge ile Kazanç II.

Bölge/Kazanç	Kazanmıyor	Kazanıyor
Doğu Anadolu	10	17
Diğer	15	8
TOPLAM	25	25

$$X^2 = 3.8$$

Bu dağılım bir yandan aşıklığın Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlar tarafından da korunup desteklenen bir gelenek olduğunu gösterirken bir yandan da aşıklığın Doğu Anadolu Bölgesi dışında, fonksiyonel bir meslek olarak nitelenemeyeceğine dolaylı olarak işaret etmiştir.

Aşıkların gerek aşıklıktan gerek diğer uğraşlardan elde ettikleri gelirleriyle nasıl bir hayat sürdürdükleri, geçinme durumları Tablo 17'deki dağılımda yer almaktadır :

Tablo 17 — Geçinme Durumu

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Geçinemiyoruz	8	16
Aç - tok Alah ne verdiyse idare edip gidiyoruz	28	56
Evet, geçinebiliyoruz	14	28
TOPLAM	50	100

Tablo 17'deki veriler ilk bakışta, aşıkların gelirlerinin düşük olduğuna işaret etmektedir. İkinci şıkka giren 28 kişinin de aslında geleneksel kanatkârlık tutumu içinde 'durumlarını tevekkülle karşıladıklarını' kabul edecek olursak, aşıkların gerçekte 3/4'ünün çağdaş standartların altında kalan bir hayatı yaşamakta olduklarını ileri sürebiliriz.

Aşıklıktan para kazanma yollarının neler olduğu sorusuna verilen cevaplar Tablo 18'de yer almaktadır :

Tblo 18 — Aşıklıktan Para Kazanma Yolları

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Hiç Kazanılmaz	4	6.25
Düğüne gitme	20	31.25
Kahve, bahçe vs.de çalışma	16	25.00
Plak doldurma	6	9.37
Festivallere katılma	7	10.93
Kaset Doldurma	3	4.68
Bağlama dersi verme	2	3.12
Konser verme	2	3.12
Kitap satma	2	3.12
Diğer (Özel gece toplantılar)	2	3.12
TOPLAM	64	99.96

Görüldüğü gibi aşıklıktan para kazanma yollarının sadece % 25'i geleneksel yollar (kahvelerde çalışma) olup, birtakım bireysel girişimlerle yollar da zorlanmaktadır : Plak, kaset doldurma gibi. Ama bu yeni yolları zorlayanların sayısal azlığı ve bu yolların denenmesinin bireysel girişimlere dayanıyor olması, aşıklığın görünen gelecek içinde, şartlar aynen sürerse, geleneksel yaşam dışındaki yaşama deseni içinde kalıcı, belirli ve özel bir yere sahip olma şansının düşük olduğuna işaret etmektedir. Kaset, plak doldurma, bağlama kursu açma gibi yeni yolların yeni yaşama deseni içinde sadece aşıkların kendi çabalarıyla bir yer tutabilmelerini sağlama şansı zayıftır. Kaldı ki aşıklık her ne kadar bazı türleri ile bireysel yetenek ve hünere dayansa da, aşıklığa zenginlik kazandıran yarışmalı türleri de vardır, ve başta atışma olmak üzere bu yarışmalı türler bir'den fazla aşığın aynı mekanda bulunmasını gerektirir. Nitekim geleneksel aşıklıkta aşık kahveleri bu fonksiyonu en iyi yerine getiren yapılanmalardır.

Aşıkların % 31'inin işaret ettiği 'düğüne gitme' olayı ki, aslında aşıklık geleneğinde yoktur ve bazı aşıklar şiddetle 'aşığın düğüne gitmeyeceğini' söylemiştir, aşıkların iki ayrı düzlemdeki ihtiyaçlarına karşılık olan gerek doğrudan doğruya para kazanma, gerekse sanatlarını topluma gösterme isteklerinin, halkın az masraflı ama 'müzikli düğün' yapma isteği ile çakışmasının sonunda ortaya çıkan ve özü itibarıyla aşıklığa aykırı bir olaydır. Aşıklar geleneksel toplumun sanatçıları olarak, kendilerini düğün yoluyla tanıtmak ve para kazanmak için düğüne gider olmaktan üzülmemekte, halkın kendilerini dinlemeye geldiği eski dönemlere nostaljik bir tavır içinde özlem duymaktadırlar. Aşığın 'düğüne gitme olayı' ne yeni ne eski yaşama desenine uymakta, fakat şartların zorlamasıyla katlanılan bir geçici çözüm olmaktadır.

Bu bağlamda festivallere katılma, eskinin aşık kahvelerinin bir uzantısı gibi görülmekte, ve aşıklık geleneğinin sürmesi için aşıkların kendilerinin ileri sürdüğü çözüm yollarından biri olmaktadır.

DİLEKLER

Aşıklara yönettiğimiz ve aşıklık geleneğinin sürmesi için kendilerinin neler önerdikleri sorumuza aşıkların verdikleri cevapların dağılımı Tablo 19'da yer almaktadır :

Tablo 19 — Aşıklık Geleneğinin Sürmesi İçin
Önerilen Yollar

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Devlet desteği, yardımı	30	30.92
Maaş bağlanması	11	11.34
TRT'de programa çıkma imkanı	10	10.30
Sosyal güvenlik sağlanması	9	9.27
Festival, bayram düzenlenmesi	7	7.21
Dernekleşme	6	6.18
Geleneğe sahip çıkılması	5	5.15
Gençlere, halka aşıklığın sevdirmesi	4	4.12
Aşık kahveleri açılması	3	3.09
Eğitim yapılması, ustalara ders verdirilmesi	3	3.09
Konser verme imkanı	3	3.09
Edebiyat Fakültelerinin aşık eserlerini derlemesi, incelemesi	2	2.06
Diğer (Bağış yapılması, yurtdışına çıkış kolaylığı, izinsiz türkü söyleme hakkı verilmesi, aşıklara ise almada kolaylık gösterilmesi)	4	4.12
TOPLAM	97	99.94

Tablo 19'dan çıkan ilk sonuç, aşıkların dikkati çekecek kadar büyük bir kısmının aşıklığı kendilerinin sahip olduğu bir yetenek ve aşığın problemlerinin de bireysel problemler olduğunu kabul etme eğilimlerinin düşük olduğudur. Aşıklık geleneğinin sürmesi için önerilen yolların büyük bir yüzdesini devlet desteği, festivaller düzenlenmesi, geleneğe sahip çıkılması, aşıklığın gençlere, halka sevdirmesi, aşık kahveleri açılması, dernekleşme, eğitim imkanları vs. gibi aşıkların bireysel değil kolektif problemlerine karşılık düşen kolektif çözümler oluşturmaktadır. Bireysel gibi görünen çözüm önerileri bile aslında kolektif bir çözüm isteğini yansıtmaktadır. Sözgelimi bir aşık bu soruya cevap olarak 'kahve'erde bahşiş istemekten kurtulmak istediğini' söylemiştir. Ki, bu para kazanmak isteyen bir kişinin tavrı değil ama yaşattığı geleneğe değer verilmesini isteyen bir kişinin tavrını yansıtmaktadır. Aşıkların çoğunun maddî sıkıntı içinde oldukları akla getirildiğinde, sorunlarına kolektif çözüm arama tavırlarını aşıkların geleneklerine bağlılıklarının dolaylı bir göstergesi olarak almamız imkan dahiline girmektedir. Tek tek bireyler olarak aşıklar kendilerini aşık geleneğinin şemsiyesi altındaki birimler olarak görmekte, şemsiyenin güçlendirilmesiyle kendilerinin de daha iyi korunmuş olacaklarını görebilmektedirler. Bu tavrın arkasındaki motiflerden biri, aşıkların kır kökenliliklerinden ileri gelen ve mekanik dayanışmaya dayalı bir kol-

lektif sağduyuyu hala sürdürmelerinden kaynaklanmış olabilir. Diğer bir etken, aşıkların bilinmezlerle dolu olan, kırsal yapıya özgü kurumların, değerlerin, ilgi ve hedeflerin fonksiyonelliğini yitirdiği ve onun yerine yeni yaşama biçimlerinin, değerlerin, ilgilerin, kurumların geçmekte olduğu yeni yaşama deseninin karşısında kendilerini var kıldırabileceğini, bu yeni yaşama deseninin yanında yaşayabilmelerini sağlatabileceğini düşündükleri bir koruyucu şemsiyeye, geleneğe sığınma isteği olabilir. Bu isteğin bizim tahminimiz olmaktan öte, aşıkların bilinçli bir talebi olduğu, aşık'ların aşıklık olayını bilinçlilik düzleminde kavradıklarının bir işareti olduğu noktasına ise aşıkların 'geleneğin sürmesi için neler yapılması gerektiği' konusundaki sorumuza verdikleri cevaplarda sadece bireysel çözüm olan maaş bağlanması'ndan çok, grup çözümü getiren önerilerde bulunmakla kalmayıp, grup çözümü getiren önerilerini de oldukça bilinçli tercihler ve öneriler halinde sıralayabilmelerinden varıyoruz.

Sözgelimi aşıkların pek çoğu sadece 'sosyal güvenlik sağlansın' demekle kalmamakta, ama bunu 'aşıklık geleneğinin ölmemesi için aşıklara sosyal güvenlik sağlanmalıdır' veya 'aşık halkın dardını dile getirendir bu nedenle devlet aşığı desteklemelidir' veya 'üniversitelerin edebiyat birimleri inceleme yapmalı', 'dernek kurulmalı', vs. gibi ifade ederek grup çözümüne açıklık getiren cevaplar vermektedir.

Doğrudan doğruya 'devletin desteğini, yardımını' isteyen aşıkların (ki % 30'dur) aşıklık geleneğinin güçlendirilmesi için devletin kurumsal/yapısal desteğini aramaları kültürümüz içinde devlete geleneksel olarak verilmiş olan değerlerin yeni bir boyut kazandığının (en azından aşıklar örneğinde) her zaman koruyucu olarak görülen bizi hep bilinmeyenlerden koruyan baba devletin şimdi de aşıklık geleneğini korumasının beklendiğinin bir işaretidir.

Aşıkların 'İstanbul'daki büyük gazinolarda sahneye çıkmayı isteyip istemedikleri' sorusuna verdikleri cevaplar da yukarıda söylediklerimizi destekler mahiyettedir.

Tablo 20 — Büyük Gazinolarda Sahneye Çıkma İsteği

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Evet, isterim	31	62
Hayır, istemem	19	38
TOPLAM	50	100

Görüldüğü gibi aşıkların % 62'si bu soruya 'evet' % 38'i 'hayır' cevabını vermiştir. Bu tabloda ifade eden eğilimin arkasında yatan motifleri kavrayabilmek için aşıkların neden 'evet' ya da 'hayır' dediklerini sondaj-

lamak gerekir. Aşıkların, sondaj sorusu olarak sorduğumuz 'evet' ise neden', 'hayır ise neden' sorularına verdikleri cevaplar, aşıklar hakkında Tablo 19'a bağlı olarak yaptığımız yorumlara açıklık getirmiştir. Şimdi bunları sırayla inceleyelim :

Tablo 21 — Büyük Gazinolarda Sahneye Çıkmayı İsteyenlerin Gerekçeleri

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Aşıklığı halka tanıtmak/sevdirmek/ geleneği yaşatmak	20	64.51
Maddi nedenler	8	25.80
Maddi + manevi nedenler	3	9.67
TOPLAM	31	99.98

Görüldüğü gibi 'evet' diyen aşıkların % 64'ü (31 aşıktan 20'si) sahneye aşıklık geleneğine hizmet edebilmek amacıyla çıkmak istediğini söylemektedir. Genellikle maddi imkansızlıklar içinde olmalarına rağmen, aşıkların çoğunluğunda 'geleneği yaşatma' isteğinin 'para kazanma' isteğinden önde gelmesi aşıkların kendilerini bir geleneğin temsilcisi olarak gördükleri, kendilerini geleneksel uğraşlarıyla bir ve bütünleşmiş olarak tanımladıkları, kendilerini o gelenek içinde 'var olabilir' olarak algıladıkları tarzında yorumlanabilir.

Aşıklıktan kazanılan gelir ile gazinoya çıkma isteğini karşılaştırdığımızda (Tablo 22) aşıkların aşıklıktan hiç para kazanmayan kesiminin geleneği yaşatma arzusunu en çok duyan kesim olduğu ortaya çıkmaktadır. ve aşıklıktan gelir elde etme boyutunda alınan yer ilerledikçe, maddi nedenlerle sahneye çıkma arzusunu dile getirenlerin sayısı da artmaktadır. Bu tesbit, yukarıda da değindiğimiz aşıkların kendilerini gelenek içinde var görme eğilimlerinin, kendileri ile aşıklığı içiçe görme eğilimlerinin giderek kendi bireysel varlıklarını 'aşıklık' dışında düşünememe eğilimlerinin bir göstergesi olduğu kadar, aşıkların geleneği yaşatma arzularınının maddi gelir elde etme isteğinde çok daha güçlü olduğunun da bir göstergesidir.

Tablo 22 — Sahneye Çıkmak İsteyenlerin Gerekçeleri İle Aşıklıktan Para Kazanma

Para Kazanma Gerekçeleri	Hiç para Kazanılmaz	Cep harçlığına ancak yeter	Biraz kazanır	TOPLAM
Geleneği Yaşatmak	10	8	2	20
Maddi nedenler	3	3	2	8
Maddi + Manevi	—	3	—	3
TOPLAM	13	14	4	31

Tablo 22'de görüldüğü gibi, maddi nedenlerle sahneye çıkma isteğini belirtenlerin % 75'i aşıklık dolayısıyla cep harçlığı düzeyinde de olsa az veya çok bir gelir e'de edebilirken, geleneği yaşatma amacıyla sahneye çıkma isteğini belirtenlerin sadece % 50'si aşıklık dolayısıyla para kazanabilme durumundadır. İlk anda, aşıklıktan hiç para kazanmayanların maddi nedenlerle sahneye çıkma isteğini daha çok ifade edeceklerini beklerken karşımıza çıkan, beklentilerimize ters düşen bu dağılım, ancak yukarıda getirdiğimiz yorum çerçevesinde açıklığı kavuşabilecek bir dağılımdır.

Tablo 22'nin sergilediği anlayış, sahneye çıkmayı istemeyenler açısından bakıldığında da -hem de daha güçlü olarak- karşımıza çıkmaktadır. Sahneye çıkmayı reddeden 19 aşığın 10'u (% 52) aşıklıktan hiç para kazanamayanlar, 4'ü (% 21) aşıklıktan ancak cep harçlığını çıkarırlar, 2'si ise (% 10) aşıklıktan biraz kazananlardır.

Büyük gazinolarda sahneye çıkmayı reddeden 19 aşığa sondaj sorusu olarak sorduğumuz 'hayır ise neden' sorusuna karşı aşıkların verdiği cevaplar Tablo 23'de yer almaktadır :

Tablo 23 — Büyük Gazinolarda Sahneye Çıkmak İstemeyenlerin Gereçekleri

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Gazinoda çalışmaya dini nedenlerle karşı çıkanlar	2	10.52
Gazinoda çalışma ile aşıklık geleneğini bağdaştırmayanlar	16	84.21
Başka (Yaşlılık)	1	5.26
TOPLAM	19	99.99

Gazinolarda sahneye çıkmayı dini nedenlerle istemeyenlerin verdikleri cevaplar şunlardır :

«Gazinoda çalışmak küfre hizmettir»

«Dinimiz içki içilen yerde bulunmayı yasaklar»

Gazinoda çalışmak ile aşıklık geleneğini bağdaştırmayanlar gerekçelerini şöyle ifade etmişlerdir :

«Kültürümüze uymaz»

«Geleneklerimize uymaz»

«Aşıklığa yakışmaz»

«Aşığın yeri gazino değildir, aşık halkın arasında olmalıdır»

«Aşıklar sarhoşlara türkü söylemez»

«Aşığın müziği, ilahi müziktir, sarhoş müziği değil»

- «Para için sanat yapılmaz»
«Aşıklık işi dejenere olur»
«Gazino yaşamı aşıklık geleneğini öldürür»
«Gazino halk şiirine karşıdır»
«Ozanlar prensip icabı gazinoya çıkmaz»
«Gazino bizi anlamaz, dinlemez. Bizi halk dinler»
«Aşık sanatçı değil üreticidir, gazinoya çıkmak abes olur»
«İsmlama şiir yazılmaz»
«Para için çalışılırsa sanat ölür»
«Gazino batağa saplatır»

Görüldüğü gibi aşıkların pek çoğu gazino olayı ile aşıklığı bağdaştırılmamakta, sahne düzeni, icra olunan müzik türü, sahneye çıkanların tutumu ve davranışları, gazinoların işletmecilik anlayışı, dinleyicilerin / seyircilerin beklentileri, beklentilerini belirleyen yaşama düzenleri, özetle bir bütün olarak gazinolarda sergilenen yaşama deseninin aşıklık geleneğinin kaynaklandığı yaşama deseni ile uyumsuzluğu görebilmekte ve kendilerine maddi imkan, bireysel şöhret kanallarını açabilecek olan gazinoya çıkma alternatifini reddedebilmektedir. Aşıklar kendilerini bir geleneğin temsilcileri olarak algıladıklarından bu geleneğe uymayacağını düşündükleri diğer sanat icrâ etme tarzlarını bir yana itmekte, ayrı bir yaşama deseninin ürünü olan sanat icra etme yapılanmalarında kendilerinin fonksiyonel olamayacaklarını düşünmektedirler. Bu düşünceyle hareket eden aşıkların az bir kısmı gazino/sahne yapılanmalarını tümüyle eleştirirken (küfre hizmet, içki içilen yerde bulunulmaz, gazino batağa saplatır gibi), aşıkların çoğu gazino/sahne yapısını doğrudan eleştirmemekte fakat o yapının dışında başka bir yapı içinde fonksiyonlarını sürdürmek istemektedir.

Öte yandan bu konuya tüm aşıklar açısından bakıldığında, hemen hemen aynı sayıdaki aşığın (20 aşık) gazino/sahneyi aşıklık uğraşlarını sürdürebilecekleri, bu uğraşmayı sürdürmelerine imkan veren yapılar olarak algıladıklarını görüyoruz. (Tablo 21'deki büyük gazinolarda aşıklığı ha'ka tanıtmak/sevdirmek/geleneği yaşatmak amacıyla sahneye çıkmak isteyenler.)

Bu durumu önceleyen değişkenlerin neler olabileceğini tespit edebilmek için, bu değişkenleri çaprazladığımızda bize kesin bir cevap verer: herhangi bir dağılıma rastlayamadık. Ancak doğumyeri değişkeni ile yaptığımız bir karşılaştırma (Tablo 24) bize özel sorumlusun cevabıyla ilgili bir ışık tutmuş, genelde kır ya da kent kökenli olmak ile gazinoya çıkma yı isteyip istememe ve/veya nedenlerin ne olduğu gibi değişken'ler arasında bir ilişki kurmanın mümkün olabileceğini az da olsa ima etmiştir.

Tablo 24 — Yerleşme Türleri ile Sahneye Çıkmayı İsteyip İstememe ve Nedenleri

Yerleşme Türleri	Sahneyi İsteyenler			Sahneyi istemeyenler	TOPLAM
	Geleneği tanıtmak	Maddi	Maddi + Manevi		
Köy	13	7	1	9*	30
İlçe	3	1	1	6	11
İl	4	—	1	4	9
TOPLAM	20	8	3	19	50
		31			

(*) sahneye yaşı ileri olduğu gerekçesiyle hayır diyen aşık köy doğumludur.

Görüldüğü gibi köy doğumluların % 70'i şu veya bu nedenle sahneye evet, % 30'u ise hayır demektedir. Köy doğumlu sahneye evet diyen ve gerekçe olarak da aşıklık geleneğini tanıtmaya şikkını ileri sürenler ise % 43'tür.

Aynı şekilde geleneği tanıtmak amacıyla sahneye çıkmayı isteyen toplam 20 aşığın % 65'i (ki maddi ve manevi nedenleri birlikte belirten tek aşığı da bu kümeye alırsak % 70'i) de köy kökenlidir. Bir başka açıdan sahneye evet diyen tüm aşıkların (31 aşık) % 67'si köy kökenli, % 16'sı ilçe, yine % 16'sı il kökenlidir. Sahneye hayır diyen aşıkların ise (toplam 19) % 47'si köy, % 31'i ilçe, % 21'i il kökenlidir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Tablo 24'ün sergilediği dağılım aşık'ların doğdukları yerleşmenin türü ile, sahneye karşı tavır alışları arasında bir ilişki'nin varlığını ima etmektedir. Tablo 24'deki yüzde dağılımlarının bizde uyandırdığı ilişkinin varlığı izlenimini Tablo 24'teki dağılımları yoğunlaştırıp X^2 tekniği uygulayarak sınıadığımızda belirtilen değişkenlerin ancak % 20'lik bir serbestlik derecesi içinde anlamlı olabileceği ortaya çıkmıştır. Ki bu da değişkenlere ait gözlemlerin gerçek dağılımları ile beklenen dağılımları arasındaki farkın tesadüfi olma şansının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Tablo 24'deki gözlenen değerler hakkında yaptığımız yüzdeye dayalı açıklamalar gerçeğin kesin ifadeleri olarak değil fakat mevcut değişkenler arasında bir ilişkinin olabileceğini ima eden ipuçları olarak alınmalı ve bu nokta daha başka değişkenleri de içine alan bir araştırma deseni içinde ayrıntılıca işlenip aydınlatılmalıdır.

Bizim bu konuda şimdilik söyleyebileceğimiz, kır veya kent kökenli olma değişkeni ile aşıkların kendilerini gazino yapılanmaları içinde fonksiyonel (ya da disfonksiyonel) görmeleri değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin bulunup bulunmadığının ileride yapılacak araştırmalarda ayrıntılı bir biçimde sınanmasının yerinde olacaktır.

Aynı şekilde yaş ile sahneye çıkma konusundaki şıkları çaprazladığımızda da genel bir eğilim olarak genç ve ileri yaşlılara göre orta yaşlıların sahneye hayır deme eğilimlerinin daha yüksek olduğu izlenimi elde edilmişse de bu tablodaki dağılım da istatistik olarak anlamlı çıkmamıştır :

Tablo 25 — Yaş ile Sahneye Çıkmayı İsteyip İstememe ve Nedenleri

Yaş Grupları	Sahneyi İsteyenler			Sahneyi istemeyenler	TOPLAM
	Geleneği tanıtmak	Maddi	Maddi + Manevi		
10 - 25	4	—	1	—	5
26 - 45	9	5	1	14	29
46 +	7	3	1	5	16
TOPLAM	20	8	3	19	50

GELENEĞE İLGI

Konya Aşıklar Bayramı'na katılan aşıklara sorduğumuz bir soru da bu Bayram'a kaç yıldır gelmekte oldukları idi. Bilindiği üzere Konya Aşıklar Bayramı 1965 yılından beri aralıksız Konya Kültür ve Turizm Derneği tarafından düzenlenmektedir. Bu soruyu sorarken bir yandan bayramın 20 yıl boyunca aşıklar katındaki izlenme sürekliliğini, giderek Konya Aşıklar Bayramı'nın aşıkların özlemlerinin bir kısmını doyurabilme fonksiyonunda ne ölçüde başarılı olduğunu öğrenmeyi amaçladık. Bir yandan da aşıkların kendi içlerinde tek tek bireyler olarak aşıklık uğraşısını, bu uzun soluklu uğraşmayı yıllara rağmen sürdürmede ne derece ısrarlı olduklarını tespit etmeyi amaçladık. Üçüncü bir nokta ise aşıkların Konya Aşıklar Bayramı'na gelme sürelerinden hareketle örneklemimizdeki aşıkların bizim için güvenilir veri kaynağı olabilecek denekler olarak görülüp görülemediğini anlama isteğimizdir. Soruya verilen cevaplar aşağıdaki tabloda yer almaktadır :

Tablo 26 — Konya Aşıklar Bayramı'na Katılma Sıklığı

Cevaplar	Sayı	Yüzde
İlk gez gelenler	15	30
1 - 5 Yıl	18	36
6 - 10 Yıl	7	14
11 - 20 Yıl	10	20
TOPLAM	50	100

Tablo 26'dan çıkardığımız ilk sonuç yukarıda değindiğimiz üçüncü noktanın gerçekleştiği yani aşıkların bizim için güvenilebilir bir denek kümesi oluşturduğudur. Aşıkların Konya Aşıklar Bayramı'na katılma süreleri geniş bir yayılma göstermekte, örneklememiz Bayram'a gerek başlangıcından bu yana gerek ilk kez bu yıl gelen aşıkları içermektedir. Bu soruya verilen cevaplar Konya Aşıklar Bayramı'nın sadece aşıklar katında düzenli ve sürekli olarak izlendiğini değil, aynı şekilde Konya Aşıklar Bayramı'nın aşıkların özlülerinin bir kısmını doyurabilme fonksiyonunu da başarılı bir biçimde yerine getirdiğini göstermektedir. Çünkü, yukarıda değinildiği gibi, aşıklar 'aşıklık geleneğinin yaşatılması için ne gibi önlemler alınmalıdır' sorusunu cevaplarırken festivaller, bayramlar yapılmasını çeşitli kuruluşlarca geleneğe sahip çıkılmasını ifade etmişlerdir. Konya Kültür ve Turizm Derneği işte yirmi yıldır verdiği hizmetle aşıklık geleneğinin korunmasına, yaşatılmasına ve yaygınlaştırılmasına dernek imkanları çerçevesinde katkıda bulunmuştur.

Öte yandan Konya Aşıklar Bayramı'na gelen aşıkların arasında başlangıcından beri veya 5 - 10 yıl gibi uzun sürelerden beri gelen aşıkların sayısının yüksekliği aşıkların aşıklık uğraşısındaki sebatlarını, kararlılıklarını göstermekte, aşıklığı gelip geçici bir heves olarak algılamadıklarına işaret etmektedir.

Aşıklara yönelttiğimiz, Türkiye'de aşıkların elinden tutan kişi ve kuruluşların kimler/neler olduğu sorusuna aşıkların verdiği cevaplar aşağıda yer almaktadır :

Tablo 27 — Aşıklarla İlgilenen Kişi ve Kuruluşlar

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Konya Kültür ve Turizm Derneği	20	34.48
Kültür ve Turizm Bakanlığı	9	15.21
Feyzi Halıcı	7	12.06
Yoktur	14	24.13
Bilmiyor	3	6.00
Diğer (Çobanoğlu Kahvesi, İzmir TRT, Türkiye Dergisi, Atatürk Üniversitesi, Halk Ozanları Kültür Derneği)	5	8.62
TOPLAM	58	100.80

Tablo 27'deki dağılım bir yandan yukarıda Konya Kültür ve Turizm Derneği'nin faaliyetleri konusunda belirttiklerimizi desteklerken, bir yandan da aşıklık geleneğinin sürdürülmesi çabasında bulunan kişi ve kuruluşların sayıca ne kadar az olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Verilen cevap-

lar arasında aşıklık geleneğine hizmet ettiği söylenen kişi ve kuruluşlar dan sadece üç tanesi (Konya Kültür ve Turizm Derneği, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Feyzi Halıcı) bir'den çok aşık tarafından işaretlenmiştir. Sayın Feyzi Halıcı'nın başlangıcından beri Konya Kültür ve Turizm Derneği'nin başkanlığını yaptığı akla getirildiğinde, aşıklık geleneğine ilgi gösteren kuruluşların sayısının ne kadar az olduğu daha da iyi anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Sosyolojide gelenek, toplumun ortak mirasının bir parçasını oluşturan kültür öğeleri olarak tanımlanır. Gelenek, bir kuşaktan diğerine iletilen her tür insani pratik, inanç, kurum veya araç-gereç'e işaret eder. İşte Anadolu insanının ortak kültürel mirası içindeki pratiklerinden birini de aşıklık geleneği oluşturmaktadır.

Bu yazının Giriş kısmında çizdiğimiz kavramsal çerçevenin ışığında, yaptığımız araştırma sonunda elde ettiğimiz verilere yeniden dönüp baktığımızda önceki kuşağın bize yaşayan bir gelenek olarak aktardığı aşıklığı bizim de gelecek kuşaklara aktarabilmemiz için birtakım girişimlerde bulunulmasının gerekli olduğunu görüyoruz. Bunlar şöyle sıralanabilir.

- 1 — Geleneğin günümüzdeki temsilcisi olan aşıklara sosyal güvenlik kurumlarından birinin iştirakçisi olabilme imkanının sağlanması,
- 2 — Aşık edebiyatı ve müziğinin belki de artık son özgün örnekleri olan ürünlerin üniversitelerin ilgili birimlerince tespiti, kayda geçirilmesi, arşivlenmesi.
- 3 — Doğu Anadolu gibi aşıkların toplum içindeki fonksiyonelliğini hala sürdürdüğü yerlerde aşık kahvelerinin açılması,
- 4 — Orta ve ileri yaşlı usta aşıkların aşıklığa hevesli gençleri yetiştirmelerine imkan sağlayan kurslar açılması,
- 5 — Konya Kültür ve Turizm Derneği örneğinde olduğu gibi çeşitli kuruluşların Aşıklar Bayramı düzenlemelerinin özendirilmesi.